

ՄԲՈՐԵՍՏՈՒՆԵՐԵՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԹԵԱՆԱԿԱՆ

ՀԵՐԵՐԻՍ ՎԵՆԵՆԵՐԻ ՏՈՒՅԸՆԵՆԳԻՍԻՆ
ՄԵՆԵՆԵՆԵՆԻՆ ՀԵՐԵՐ

նվերելոյ Հասարակութեան տարէն վաղուց Հասած կը լինի Վիննայում՝ «միջազգային թատերական-երաժշտական ցուցահանդիսի», բացման լուրը, եւ զուցէ, նաեւ այն

Հարցը, որ արծարծուելով տեղին Միֆթարեան Միաբանութիւնէն կոմկասում Հրատարակուող՝ Մշակ, թերթում տեղացի երաժշտական կարող անձերից Պ. Կարա-Մուրզայից, Պ. Շահլամեանից աւելի պարզաբանուեց, իսկ Ցածկաստանում՝ «Վրեւիճը», բաւականացաւ լոկ այդ Հարցին վերաբերեալ յօդուածները յիշեալ լրագրից արտատպելով։ Այժմ կը կամենայիք՝ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ Համառօտ կերպով խօսելով բուն ցուցահանդիսի մասին կանգ առնել մեզ Հայերիս հետաքրքրող Հարցի վրայ, որի եռութիւնը մի ազգային երգեցիկ խմբով Հանդիսին մասնակցելու ցանկութեան մէջ է կայանում։

Յուցահանդիսի անունն արդէն անմիջապէս ենթադրել է տալիս այդ ձեռնարկութեան բովանդակութիւնը, բայց նրա մասին որոշ գաղափար կազմել, համարձակում ենք ստել, եւ ոչ իսկ մանրամասն նկարագրութեան ընթերցմամբ կարելի է, այլ պէտք է աւելցնել տեսնել։ Ամբողջ ցուցահանդէսը երկու մասի է բաժանուում՝ թատրոնի եւ երաժշտութեան վերաբերեալ իրերի

բազմահարուստ տեղովածուներից եւ թատերական ու նուագերգական ներկայացումներից։ Գործին գլուխ անցողներն են Աւստրիացիք, սակայն միւս բոլոր յայտնի ազգերն էլ, ամենից առաջ Գերմանացիք, ամեն մէկը ըստ իւր կարողութեան եւ կամքի յետ չեն մնացել այդ զուտ գեղարուեստական մեծ ձեռնարկութիւնից. այդով կարծես նրանք կամեցել են ակնբերել աւագուցանել, որ շնայած մեր նիւթապաշտ գորին՝ ամեն ազգի մէջ գեղական է գեղեցկով, իրէլալականով ոգեւորուելու եռանդը։

Յուցահանդիսի շնութիւնները գտնուում են Պրատեր յայտնի ընդարձակ այգում, շրջապատուած բազմամեայ սաղարթախիտ ծառերի շուրջով։ Նրանց գլխաւոր կենդրոնն է յառաջ ներք ընդ միշտ կանգուն մնալու նպատակաւ շինած Ռոտունդէն (Rotunde) մի գմբէթաձեւ շորս գլխաւոր եւ մի քանի երկրորդական դռներ ունեցող վեթիարի շրջանաձեւ շինութիւն, որը մտիկից նայած այնքան մեծ ապաւորութիւն չի թողնում շնորհիւ նրա գանուած տեղից ցած դիրքին, սակայն քաղաքի ամենահեռաւոր տեղերից, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն գիւղերից Վիննայի վրայ նայողը ամենից առաջ Ս. Ստեփանոս եկեղեցու գմբէթն է տեսնում, ապա Ռոտունդիւր։ Միայն մի ընդհանուր տանիքի տակ ամփոփել այդքան ընդարձակ տեղ, դա մի արդիւնք է, որի վրայ արգարացի Հպարտութեամբ կարող է նայել ներկայ դարու ճարտարապետութեան արուեստը, թէեւ պէտք է նկատած, որ ոչ նրա ներքին, ոչ արտաքին գարգարական (decoratif) մասը չեն կարող ի հեռուստ անգամ համեմատուիլ յուրանց կատարելագործուած ճարտարապետական յիշատակարանների (monument) հետ, որոնցէական յատկանիշը միշտ եղել է հաւասարաշափութիւն եւ ներդաշնակութիւն (harmonie). դրա փոխարէն Ռոտունդէն ունի աւելի գործնական յարմարութիւններ, որինախ համար նա կարող է ըստ չափու կարեաց իր ամբողջ շրջագծի վրայ նորանոր մասեր ընդունելով էլ աւելի ընդարձակուիլ։ Սրա կենդրոնում զբօսնելու եւ համապատասխան տեղ է, իսկ շուրջ բոլորիկը դարսուած են երաժշտական եւ թատերական գործին վերաբերելի հազուապահու եւ տեսնելու արժանի իրեր։

Միւս բոլոր շինութիւնները, որ թուով խիստ շատ են, այս պահանս լրացրին, բայց նրանցից միայն երկուսը անմիջական կապ ունին ցուցահանդիսի հետ. Ռոտունդէն արեւմտեան դարպասի դէմ ու դէմ եղող փայտաշէն սիրուն թատրոնը եւ նուագահանդէսների դահլիճը (Tonhalle), իսկ

միւսները սրճատներ, պանդոկներ եւ վաճառատներն են: Վերջապէս կայ մի ուրիշ մաս էլ, Հին-Վիեննա (Alt-Wien) ասուած, ուր ներս էք մտնում նորից մուտք վճարելով: Այդ տեղ ներս մտնելով ձեր առաջին ներկայանում է Վիեննայի մի միջնդարեան փողոց, որի նմանը դեռ մինչեւ մեր օրերը կարելի է գերմանական քաղաքներում տեսնել, օրինակի համար իմ տեսածներին մէջ ընկալում եւ ընկելում: Կոթական ճարտարապետութեան առանձնայատկութիւն, որի վերջին կատարելագործումը գոթական հրաշակերտ տաճարների մէջ ենք գտնում, իսկ նրա իրէպական բանաստեղծօրէն բացատրութիւնը Վիքտոր-Հիւգիի „Notre-Dame de Paris“ երկում, նշմարում է նոյն իսկ այդ ընդօրինակած փողոցից. տանիքները չափազանց բարձր են եւ անպատճառ սրածայր, պատահանները նեղ, փոքր, երբեմն գոյնգոյն առաքաններով ծածկուած, նեքին յարկինը երկաթի վանդակապատով. նմանութիւնը կատարեալ կացուցանելու համար տների արտաքինը եւ պատահանները դիտմամբ կեղտոտ են շինել, գոնքերի գլեխին հնազարեան առաքանով գրել, բայց երբ ներս էք մտնում այդ ցած գոնքերով ձեր առաջին արտաքինին բորբոքվին անհամապատասխան պատկեր է ներկայանում. ներսում գեղեցիկ, միջնադարեան հանդուսներով կանայք եւ օրիորդներ առօրեայում են գնելու ամենանոր ձեռի առաքաններ, կամ խնդում են արժան գնով ձեղնից լուսանկար պատկեր հանել, ինչ ասել կ'ուզի որ լուսաւորութիւն էլ կամ գազ եւ կամ ելեքարահանութիւն, որ այդպէս տներում ապրողներին մտքովն անգամ չէր անցել, որ մարդկութիւնը այդ տեսակ ազդիւններից լրջ կրտսնայ:

Ռոտուշդէի մէջ նիւթերի իջոց են արուած ազգագրական կաբոյլ, բայց առանձին բաժիններ (Abtheilung) բռնում են հարկաւ միայն այն ապքերը, որոնք նիւթական միջոց չենայելով եւ միայն բարոյական հետեւանքները ի նկատի առնելով առանց վարանելու մեծ ծախքեր են արել այս մեծ ձեռնարկութեան մասնակցած լինելու համար. իսկ փոքր ազգերը կամ որոնք չեն կամեցել կամ չեն կարողացել հարկաւոր նիւթերը ուղարկելու պէտք է բաւականանան լոկ այնքանով, ինչ որ կարելի է եղել Աւստրիական եւ մասամբ գերմանական ու մասնաւոր թանգարաններից եւ ժողովածուներից նրանց երաժշտութեան եւ թատրոնի վերաբերելի երկեր հաւաքելով միջնդարեան բաժնում տեղադրել: Այնպէս որ կարելի է ասել թէ Աւստրիացիք ու մի

միջոց չեն ինչպէս ձեռնարկութեան բովանդակութիւնը նրա „միջազգային“ (international) կոչմանը համապատասխան կացուցանելու:

Գերմանական եւ աւստրիական կրկին մասերը միացած են եւ իրանց բռնած տեղով աւելի շատ են, քան միւս բոլոր ազգերին՝ Խալապցիների, Ֆրանսիացիների, Սլաւոնացիների, Ռուսների, Լեհերի, Բուլղարների եւն միասին առած: Այս բազմութիւնը ստիպել է նրանց բոլոր առարկաներն երկու մասի բաժանել՝ եւ բաժնատական եւ թատրոնական, մինչդեռ միւս ազգերը ամէն իսկ ամիսիկն են համեմատաբար քիչ տարածութեան մէջ:

Գերման-աւստրիական երաժշտական մասի մէջ ներս մտնողի ուշք գրաւում են այդ ազգի աշխարհահռչակ երաժիշտ արտիստների ոչ պատկառ հռչակաւոր նկարիններից գծած պատկերները, նրանց գործիքները՝ դաշնակ, ջութակ եւն, ձեռագիր եւ ուրիշ նրանց կեանքին վերաբերելի յիշատակարաններ. նոյնը կարելի է ասել նաեւ թատերական մասի վերաբերեալ՝ միայն այն տարբերութեամբ որ այստեղ բաց ի համբաւաւոր թատերական գրողների յիշատակարաններից կան նաեւ այլեւայլ ներկայացումների ժամանակ գործածած թատերական հագուստների, զարդարանքների, զենքերի եւն խիստ հետաքրքիր ժողովածուները:

Միւս ազգերի բաժնի մէջ ամենաշատ ու ճոխն է Ռուսներինը, ու այնքան իր հռչակաւոր ներկայացուցիչներով, ինչքան չափազանց ճոխ եւ հարուստ թատերական իրերով եւ հագուստներով. այդ տեղ է նաեւ Ալյադովսկու յայտնի ծովանկարներից մէկը, որ ներկայացնում է Ռուսաց մեծ բանաստեղծ Ալեքսանդր Պուշկինին Սեւ ծովի ափում ժայռերի վրայ կանգնած՝ մի ձեռքը ժայռին կրթման կատաղի ծովի ալիքները դիտելով: Պ. Ալյադովսկին այս տեսարանը նկարել է մի առաւելարկ աշխարհութեամբ, որովհետեւ ինքը հաճութեամբ ծովից դատ ուրիշ բան չէ նկարում, աստի բանաստեղծի նկարը ռուսին նկարել տուց:

Քանի որ տեղի պակասութեան պատճառով տրիպուստ ենք ամեն բան այդքան հարեւանցի յիշատակել, ցանկայինք այնքան ասել որ ցուցահանդիսի վիժնարի շնորթութեան մէջ շքեղապայտը առիթ կ'ունենայ ոչ միայն մեր դարուն եւ կամ միայն քաղաքակիրթ ժողովուրդների թատրոնի եւ երաժշտութեան մասին ամիսի տեղեկութիւն ստանալ այլ նաեւ թէ հին եւ թէ նոր, նոյն իսկ ամենապայրենի ազգերի գե-

զարուեստական ճաշակի, նրանց գործիքների, թարթածական ներկայացումների մասին. որովհետեւ բաւականի տեղ է բռնում ժողովրդագրական (ethnographisch) բաժինը:

Այսքան Տին եւ նոր հազուադէպ յիշատակարանների մէջ Հայերն էր անմաս չենք մնացած: Դեռ շինութիւնը ներս անում, արեւմտեան պատի աջ ծայրի ի վրայ բազմալեզուեան մի արձանագրութիւնն էք կարգում — 48 լեզուներով — նրանց մէջ, ուղղակի մուտքի վերեւում ամենէն աչքի զարնող տեղում, տեսնում էք Հայերէն բոլորգիր մեծ մեծ տառերով. «Օտարներու սրտէ, մուտքն ազատ է. այդ գոնով ներս մտնելով օտար ազգերի ձեռագիր եւ սպած գործերի շարքում ամենից սկզբում երկու արկիւնք եւն դրուած լեցուն Հայերէն ձեռագիր եւ սպած գործերով տեղիւ Միլիթարեան վանքի մատենադարանից: Ընորհիւ այդ յարմար տեղին եւ շնորհիւ այն հանգամանքին, որ այդ երկու արկիւնքի դիմացի տախտակամածքի վրայ ամրացած է Ռափայելի «Santa Cecilia» հռչակաւոր մեծադիր արտատիպ նկարը, Հայերի բաժինը (Die armenische Abtheilung) այնքան անթիւ առարկաների մէջ իր քիչութեամբ եւ միատեսակութեամբ յամարողների համար ոչ կորչում է եւ ոչ աննկատելի մնում: Զուգահեռագիր յանձնաժողովը Միաբանութիւնը ցոյց տուած այս առանձնաշնորհութեամբ իրաւամբ արժանի է ամէն մի Հայի յատուկ շնորհակալութեան:

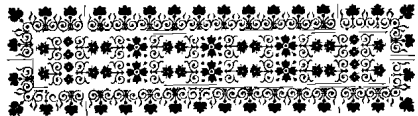
Հայերէն այդ յիշատակարանները ընդամենը 23 հատ են, մէկ մասը Տին եւ նոր ձեռագրեր, միւսները տպագրութիւններ. կասկած չկայ, որ բոլորն էլ զուտ հոգեւորական երգեցողութեան վերարբերելի գործեր: Մի քանիսը առաջ բերած լինելու համար կը ցանկայի յիշատակել 11երորդ դարու մի խիստ պատկառելի թղթեայ ձեռագիր «Մաշտոց», 13երորդ դարու «Մանրամատ», նոյնը 17երորդ դարից պերզամենտի վրայ եւ: Այս գործերը յատկապէս նրա համար են ընտրուած, օրովհետեւ նրանց մէջ պահպանուած են մեր Տին գծական նօտաների ձեւերը: Նորերից յիշելու արժանի են. Գրեւ. Այսրենեանի եւրոպական նօտաների յարմարցրած պատարագատարու Պրոքնետր Վէյսի արձանգութեամբ, տէր Եփրէի Երզնկեանի լիտուգրաֆիքական երգեցողութեան դասագիրքը. Թաշլեանի մի դասագիրք եկեղեցական ձայնագրութեան եւ ուրիշ Վիեննայում, Վենետիկում, Երուսաղէմում տպագրուած մնացողների, պատասխանատուներ, շարականներ եւն: Այսքանից

արդէն ընթերցողը կը նկատէ պարզօրէն, թէ ինչքան անշնչան, ինչքան սակաւ է Հայերի մասը համեմատած միւս ազգերին հետ, ոչ թէ մեծ այլ այնպիսի փորք ազգերի հետ ինչպէս են Բուլգարները, որ մի բաւականի մեծ սենեակի պատերը կարողացել իրանց տառի ու զուգնով, քամանելով ու սաղով, թառ ու սրինգով, լուսանկարներով, հանգուստներով, զարգարաններով կատարապէս ծածկել եւ քանի քանի անգամ հանդիսատեսներից լսելու առիթ ենք ունեցել «այսին Բուլգարացիները, նրանք ցոյց են տալիս, որ գործն, աչքաւաց ժողովուրդ են»:

Զուգահեռագիր երկրորդ մեծ բաժինը, ինչպէս ասացի, բաղկացած է ներկայացումներից որին մասնակցեցին գերմանական թատրոնը, ֆրանսիական աշխարհածանօթ կատակերգութիւնը (la comédie française), շեխերի օպերան, իսկ այժմ ներկայացնում են Համբուրգի թատրոնի դերասանները մի մաճառական գործ «Մարդը երեւրգութիւն» («Die Tragödie des Menschen») կրկին եւ կրկին անգամ: Թատրոնին կը հետեւէ նուագերգութիւնը. որին մասնակցելու են աւելի շատ ազգեր, որովհետեւ զրա հետ կապուած չեն այնքան ծախքեր ինչպէս առաջինի հետ: Ահա այս երկրորդ բաժնին մասնակցելն էր Հայերիս համար բաղձալի: Մակայն պէտք է նախապէս այդ ցանկալի ձեռնարկութիւնը յանձն առնողները եւ օգնողները իմանան, որ նրա միակ նպատակը բարոյական է եւ ոչ մի կերպ նիւթական շահ չէ կարելի օպասել. այլ ընդհառակը մինչեւ անգամ համոզուած ենք, որ առանց մեր ունեւոր ազգայինների օգնութեան հազիւ թէ նա գլուխ գայ. հազիւ յաջողութիւնը կը ծածկի ծախքերը: Մեր երգիչները, շնայած որ նրանք նոյն բնմի վրայ պիտի երգեն, որտեղից Ռուբինշտեյնը, Չայկովսկին են նուագելու, եւ գերմանական շուքերտ ընկերութիւնը, ամբիկական Կոլումբոս երգեցիկները, յոյս ունենք՝ նոյն իսկ առանց վերջինների կատարելութիւնը եւ հոչակը ունենալու՝ յաջողութիւնից անմասն չեն կարող մնալ. նախ իրանց երեւոյթի նորութեամբ, ապա մեր եկեղեցական եւ այլ երգերի եւրոպայիներին բոլորովին անծանօթ լինելով. եւ վերջապէս գործին գլուխ անցնող Պ. Կարա-Մուրզայի լուրջ, աշխատասեր եւ եռանդուն անձնաւորութիւնը մեզ համար մեծ գրաւական է, որ նոր խուճիք լապատարաստած կը լինի: Միայն կը ցանկայինք Պ. Կարա-Մուրզայից առաջարկել, որպէս զի կարիք չլինի այնքան մեծ ծախսերի, աւելի լաւ կ'անէր նա, եթէ թողնէր իր 60 կամ ըստ օրինչ աղ-

միւրի 40 հոգով այստեղ գալու մտադրութիւնը եւ ընտրելը պաշտանի միջոց ղեկիւն, բայց ընտրիւններէն յետոյ կարող է նա ըստ պահանջման կարեաց մանաւանդ իր ճանապարհորդութեան ընթացքում, հարկաւոր անձները կողմէ: Ամբի-կական խումբը գալիս է միայն 20 հոգով: Մաս-դիր ենթ այս հարցի մասին «Մշակ» թերթում շուտով մի քանի մանրամասնութիւններ տալու, ուստի վերջացնում ենք գործողներին եւսանդ գործին յաջողութիւն ցանկալով:

Փ. Տ. Մ.

ՅԵՂԵՐԱՅԵՐԱՅ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԵ

Անձնասմանոտ մը:

Իշխելէ հերեմ կը գրեն մեզ թէ Արեւելեան երկաթուղւոյ շինութեան ժամանակ Անկիւրայէն 6 ժամ հեռու հետիւթ-թաշի եւ ֆուրնե-բէշի մէջ ժայռ մը պայթեցնելու միջոցն ճիշդ այն տեղն ուր Լնկիւրի-տու եւ Իթան-տու կը խառնուին իրարու, հետաքրքրական էր կեցիցի մը քանուած է՝ 50 մետր բարձր ժայռի մէջ փորուած: Գանուեցաւ մեծ եւ 20 մետր երկայն անցք մը, ուսկից իբր 12 սենեակ կը մտնուի՝ երկու կողմն, այս խցիկները 3 մետր երկայնութիւն ունին: Պատու հանները ներքի կողմանէ շատ մեծ խնամքով քանդակուած են, թէ եւ արտաքուստ ժայռի հերձ փորք ծակերու կը նմանին: Ամեն կողմն ձեղքով քարի մէջ քանդակուած են մեծաւ խնամքով քարէ վարդազարդեր. իսկ անձաւն մտից առջեւ մէկ կողմը կը գտնուի մարդաշափ մեծութեամբ նոյնպէս քարէ գրծուած հրեշտակ մի՝ առկա թեւերով: Զառ կողմն ալ կայ պատկեր մը, բայց չ'որոշուի թէ ինչ է: Գլխաւոր անցքին մէջ՝ գրան ճիշդ գիմնացք՝ խառ մը կը տեսնուի բորբեքով սրտի մը մէջտեղը: Մատուան մէջ շորս օժտաւան կայ քարէ, նոյնպէս խորանին երկու կողմը երկու մեծ ալմոն՝ նոյնպէս քարէ: Այս գիւսն ամբողջ գծին վրայ հանդիպած ամենէն հետաքրքրական դիւան է: Այս հին մատան մէջ Մայիս 1ին գործաւորաց համար պատարագ մատուցեալ: Ներկայ էին 250 հոգի. բարձր սանդիկով միայն կարելի էր մտնել այս զարմանալի մատուան՝ զոր անշուշտ Մայիսի տասիցը (7) կամ այլ քրիստոնէայէ հալածանաց ժամանակ գործածած են: Պատարագը մատուց հայ քահանայ մը, որմէ վերջէ՝ ի զարմանս ներկայ եղող Գերմանացւոյ ՏՐ՝ Հիլի-մանի առաջնորդութեամբ հնչեց գերմանական «Վերնէ մատուաւը քառանկյն երգը որը այս հնաւանդ տեղւոյ մէջ այնպէս ազդեց էր:

ՅՆՏԵՍԵՆ

Դարապղպեղն իրեն ղեկ:

Հերթիկու Պուք անուամբ անդիւնացի բժիշկ մը՝ դարապղպեղ (Իւրէն Գլիւր) քսան տարի է ի վեր կշտացաւ, յոգացաւ եւ այլ նման ցաւոց զէմ իրեն ազդեց տեղ գործածած է: Լիուր յաշտութիւն ունեցած է գիտական, այնպէս որ ինչպէս ենք կը հաստատեն, իւր հիւանդներն ու մանք ճանապարհորդութեան մ'այլ եւս չեն ձեռնարկեր առանց այս ազդեց եւ առողջարար միջոցն չիլ մը հետեւին առնուլ: Այս ազդու միջոց հետեւեալ կերպով կը պատրաստուի: Անեղեւ էափ մը լի ծեծուած դարապղպեղ, կես լիտր առք ըրոյ մէջ մեկ ժամու շափ եւ ազդեց եւ պարզուած անցքներն ետեւ շի մը մէջ լեցնելու է: Յետոյ երեքստիկ ծալուած կտաւի մը միայ այս ծորիկէն քիւ մը թափելով՝ ցաւած տեղերու վրայ դնելու, եւ զայս եւս ասուեալ լաթով մը ծածկելու: Այս եղանակու կրնայ պատանքը ժամերով ցաւած տեղերու վրայ մնալ առանց փշտիկ կապելու, եւ ըստ վկայութեան վերոյիշեալ գիտականին ինչ ինչ դիպաց մէջ հազիւ թէ մարմը քիւ մը կը կարգի:

ՄԱՆՐԱՆՈՒՐԵ

Փարիզի կնքած ու խմած:

Ըստ նորագոյն վիճակագրական տեղեկութեանց 1891ին թ փարիզ կնքուած են՝ 309, 604 հոգ, 240,000 հոգի, 670,000 ոչնաւ եւ 312,000 խոզ: Ամեն ի միասին՝ տարւոյ մը մէջ կը գործածեն փարիզ 146 միլիոն քիլոյ սովորական մի, 22 միլիոն քիլոյ խոզերի, 15, 570,000 քիլոյ երկ եւ թռչուն մի, 7 միլիոն քիլոյ նապաստակ, 4, 800,000 քիլոյ ձուկ, 105,000 քիլոյ ուսկ, 1,400,000 քիլոյ կարկանդակ, 10 միլիոն քիլոյ ոտքեր, 20 միլիոն քիլոյ կարագ, 465 միլիոն հաւիթ: Իսկ խմուած է մեկ տարւոյ մէջ՝ 4, 492,000 հեքտոլիտր գինի, 281, 345 հեքտ. գարեջուր, 173, 520 հեքտ. գինեգին եւ 121,000 հեք. խնձորագինի. բաց աստի գործածուած է 3, 746,000 լիտր քաջաւ եւ 250,000 հեքտոլիտր ձէլ:

ՔՐԿԱՅԵՐԱՅ ՏԵՍԱՐԱՐԻՆ

Ղեկնաւ, 27 Յունիս, 1892:

Շատ մը նշանակալից երեւոյթներ միասին տեղի ունեցան ամսոյս սկզբէն՝ երկուր ատեն ի վեր ինդիքի էր թէ արդեօք Ռուսիոյ կայսրը գերմանական կայսեր այցելութեան պիտի երթայ՝ Դանիայէն դառնալու ժամանակ: Այս Գերմանացւոց համար այնչափ ցանկալի տեսութիւնը տեղի ունեցաւ ի վեր ամսոյս սկզբներն,